

Практична робота КР 3.2

Тема: Аналіз нормативно-правової бази щодо управління ризиками у вибраній галузі та розробка пропозицій щодо її вдосконалення

Мета роботи:

Сформувати у студентів здатність критично аналізувати нормативно-правову базу щодо управління ризиками у вибраній галузі, виявляти її сильні та слабкі сторони, а також розробляти обґрунтовані пропозиції щодо її вдосконалення з урахуванням сучасних викликів, міжнародного досвіду та потреб сталого розвитку. Розвинути навички правового аналізу, системного мислення та стратегічного планування у сфері охорони праці та ризик-менеджменту.

Теоретичні відомості:

Управління ризиками є ключовим елементом сучасної системи охорони праці, промислової безпеки та екологічної відповідальності. У контексті динамічних змін у виробничому середовищі, зростання техногенних загроз, цифровізації та постконфліктного відновлення, нормативно-правова база має забезпечувати не лише мінімальні стандарти безпеки, а й гнучкість, адаптивність та стимулювання превентивних заходів.

Аналіз нормативно-правової бази дозволяє оцінити, наскільки ефективно держава регулює питання управління ризиками, чи відповідають чинні акти реальним потребам галузі, та які зміни необхідні для підвищення рівня безпеки, правової визначеності та інституційної спроможності.

Поняття управління ризиками у правовому контексті. Управління ризиками – це системний процес виявлення, оцінки, контролю та моніторингу небезпек, що можуть негативно вплинути на життя, здоров'я, майно, навколишнє середовище або репутацію організації. У правовому контексті це означає встановлення обов'язків, процедур, стандартів та відповідальності для всіх учасників виробничого процесу.

Нормативно-правова база управління ризиками охоплює:

- Закони, що визначають загальні принципи охорони праці, промислової безпеки, екологічного захисту.
- Підзаконні акти, які регламентують порядок оцінки ризиків, впровадження технічних та організаційних заходів.
- Галузеві стандарти, інструкції, методичні рекомендації.
- Міжнародні документи, що імплементуються у національне законодавство.

Структура нормативно-правової бази

Нормативно-правова база управління ризиками зазвичай має багаторівневу структуру:

1. **Конституційний рівень** – гарантії права на безпечні умови праці, охорону здоров'я, екологічну безпеку.
2. **Законодавчий рівень** – закони про охорону праці, про техногенну та екологічну безпеку, про цивільний захист.
3. **Регуляторний рівень** – постанови уряду, накази міністерств, що деталізують процедури управління ризиками.
4. **Галузевий рівень** – стандарти, технічні регламенти, інструкції, що враховують специфіку конкретної галузі.
5. **Міжнародний рівень** – конвенції МОП, директиви ЄС, стандарти ISO, які впливають на формування національної політики.

Проблеми нормативного регулювання управління ризиками. Попри наявність широкої нормативної бази, у багатьох галузях спостерігаються системні проблеми:

- **Фрагментарність регулювання.** Норми часто розпорошені між різними актами, що ускладнює їх застосування.
- **Застарілість стандартів.** Частина нормативів не відповідає сучасним технологіям та міжнародним вимогам.
- **Невизначеність термінології.** Відсутність чітких дефініцій ризику, небезпеки, прийнятного рівня ризику.
- **Недостатня інтеграція з міжнародними нормами.** Повільна імплементація стандартів ISO, директив ЄС.
- **Слабка превентивна орієнтація.** Законодавство часто реагує на наслідки, а не стимулює запобігання.
- **Обмеженість інструментів контролю.** Відсутність ефективних механізмів моніторингу та оцінки ризиків на рівні підприємств.

Напрями вдосконалення нормативно-правової бази. Для підвищення ефективності управління ризиками необхідно:

1. Гармонізувати термінологію та підходи.

Запровадити єдину систему визначень, класифікації ризиків та критеріїв їх оцінки. Це дозволить уникнути правової плутанини та забезпечити узгодженість між галузями.

2. Оновити технічні стандарти.

Актуалізувати нормативи з урахуванням нових технологій, цифрових рішень, автоматизації та міжнародного досвіду. Особливо важливо враховувати стандарти ISO 31000 щодо управління ризиками.

3. Посилити превентивну складову.

Законодавство має стимулювати підприємства до впровадження систем управління ризиками, а не лише реагувати на порушення. Це може включати податкові пільги, гранти, рейтинги безпеки.

4. Розширити повноваження контролюючих органів.

Надати інспекціям більше інструментів для аудиту ризиків, впровадження цифрового моніторингу, аналізу даних.

5. Забезпечити участь зацікавлених сторін.

Залучати до розробки нормативів представників бізнесу, профспілок, науковців, громадських організацій. Це сприятиме балансу між безпекою та економічною ефективністю.

6. Інтегрувати ризик-менеджмент у систему освіти.

Формування культури управління ризиками має починатися з підготовки фахівців. Необхідно включати відповідні модулі у навчальні програми технічних, економічних та управлінських спеціальностей.

Практичне значення аналізу для підприємства та галузі

Аналіз нормативно-правової бази дозволяє підприємству:

- Визначити зони правової невизначеності.
- Оптимізувати внутрішні процедури управління ризиками.
- Підвищити рівень відповідності законодавству.
- Зменшити ризики юридичної відповідальності.
- Сприяти формуванню культури безпеки.

Для галузі загалом такий аналіз є основою для формування стратегічних документів, галузевих політик, програм модернізації та підвищення конкурентоспроможності.

Нормативно-правова база управління ризиками є динамічною системою, яка має постійно адаптуватися до змін у технологіях, соціальних умовах, міжнародному середовищі. Її ефективність залежить не лише від змісту актів, а й від здатності держави, бізнесу та суспільства діяти узгоджено, системно та превентивно. Практична робота з цієї теми формує у студентів здатність до правового аналізу, стратегічного мислення та розробки реалістичних, обґрунтованих пропозицій, що можуть стати основою для реформування галузі та підвищення рівня безпеки.

Варіанти задач для самостійного опрацювання

1. Провести аналіз нормативно-правової бази управління ризиками у гірничодобувній галузі та запропонувати шляхи її вдосконалення.
2. Оцінити відповідність українського законодавства міжнародним стандартам управління ризиками у металургії.
3. Проаналізувати нормативні акти щодо управління ризиками в енергетичному секторі та розробити пропозиції для інтеграції ISO 31000.
4. Дослідити законодавче регулювання ризиків у харчовій промисловості та запропонувати зміни до галузевих стандартів.
5. Провести аудит нормативної бази управління ризиками на підприємствах машинобудування та сформулювати рекомендації.
6. Оцінити ефективність чинних нормативів щодо ризиків у будівельній галузі та запропонувати оновлення процедур оцінки.

7. Проаналізувати законодавство щодо управління ризиками на підприємствах водопостачання та водоочищення.

8. Дослідити нормативну базу управління ризиками у фармацевтичній промисловості та запропонувати адаптацію міжнародних практик.

9. Оцінити нормативно-правове забезпечення управління ризиками у транспортній галузі (залізничний транспорт).

10. Провести аналіз законодавства щодо управління ризиками на підприємствах з підвищеною пожежною небезпекою та розробити пропозиції щодо вдосконалення.

Роботу оформити окремим файлом та прикріпити до МУДЛ.